

Natuur en Jeugd

door J. A. Nijkamp.

„Natuur en Jeugd” is de naam van een stichting, die vooral bekend is door de Jeugdnatuurwachten, die overal in het land door haar worden opgericht. Bij herhaling wordt mij door Afdelingsbesturen — maar ook door individuele leden — de vraag voorgelegd: „Moeten wij aan die Jeugdnatuurwachten onze medewerking verlenen?” Omdat het niet zo eenvoudig is deze vraag met ja of neen te beantwoorden, wil ik mijn standpunt, dat uiteraard voor discussie vatbaar is, nader uiteenzetten.

De naam „Jeugdnatuurwacht(er)” dekt — gelukkig — de lading niet. Al lang is het standpunt verlaten, dat de Jeugdnatuurwachters metterdaad als „natuurwachters” zouden moeten optreden. Een Jeugdnatuurwacht is thans in wezen een, onder oudere leiding staande, kinderclub, waarvan het doel is de leden nader tot de natuur en tot de natuurbescherming te brengen en hen hun verantwoordelijkheid voor het gemeenschappelijke groenbezit te doen aanvoelen. Al moge dus de naam aanvechtbaar zijn, het doel is dat geenszins en dat verdient zelfs onze volle sympathie.

Er wordt mij vaak gevraagd hoe ik denk over de oprichting van een K.N.N.V.-afdeling op een bepaalde plaats. Mijn eerste vraag is dan altijd: „Zijn er ter plaatse mensen aanwezig, die bereid en in staat zijn natuurhistorische leiding aan een afdeling te geven?” Zijn deze mensen er niet of in een te klein aantal, dan luidt mijn advies steeds: „Niet doen”. Liever geen afdeling, dan een afdeling, die reeds kwijnend ter wereld komt.

Ditzelfde standpunt neem ik in t.a.v. de Jeugdnatuurwacht. Zijn de voorwaarden, die tezamen een goed voortbestaan van een Jeugdnatuurwacht

Ze zijn er weer, de paddestoelen.
Hertenzwam — *Pluteus cervinus*

Foto: Jan van Eijk

verzekeren, aanwezig, dan adviseer ik onomwonden: „Help en steun”.

Aan welke criteria moeten wij de voorwaarden toetsen, waarvan de vervulling ons vertrouwen kan schenken in het voortbestaan van een Jeugdnatuurwacht? Het beantwoorden van deze vraag is niet zo eenvoudig en het lijkt mij nodig vooraf de gewone gang van zaken bij de oprichting van een plaatselijke Jeugdnatuurwacht te schetsen.

De directeur van het Landelijk Uitvoerend Comité van de Jeugdnatuurwacht, de Heer C. H. Voorhoeve, zoekt in een bepaalde plaats contact en slaagt er meestal in een plaatselijk comité te vormen, waarin naast de burgemeester of de wethouder van onderwijs en andere autoriteiten onderwijzers van alle richtingen zitting nemen. Onder dit Hoofdcmité ontstaan dikwijls weer wijkcomité's. Hoofdcmité en wijkcomité treden nu op als promotors voor de oprichting van plaatselijke Jeugdnatuurwachten en zij zijn ook verantwoordelijk voor het verdere werken daarvan.

De oprichting zelf wordt vooraf gegaan door een filmvoordracht, waarbij de heer Voorhoeve de jeugd opwekt toe te treden tot de Jeugdnatuurwacht. Ik heb bewondering voor de enthousiaste en suggestieve wijze, waarop de heer Voorhoeve dit doet en het verwondert mij dan ook geenszins (al bangstigt het mij wel eens), dat honderden kinderen spontaan toetreden.

Bij dit toetreden betalen de kinderen een klein bedragje, waarvoor zij op de dag van hun installatie een insigne ontvangen. De installatie zelf wordt tot een gebeurtenis voor de kinderen gemaakt: met een toepasselijke speech, waarbij hen op hun plichten van Jeugdnatuurwachter gewezen wordt, reikt de burgemeester of een andere lokale autoriteit het insigne uit. Een tractatie besluit veelal dit plechtig gebeuren. U hoeft stellig niet bang te zijn voor een te klein aantal leden en ook het enthousiasme van de kinderen laat zelden te wensen over. Dat legt u echter verplichtingen op: het vuur te voeden, dat de heer Voorhoeve ontstoken heeft.

Een recent persbericht meldde, dat er thans 50.000 Jeugdnatuurwachters in ons land zijn! Ik neem dit getal niet al te letterlijk, omdat ik vermoed, dat het betrekking heeft op het totale aantal insignes, dat in plm. vijf jaren verkocht is. Maar, al pas ik deze restrictie toe, het zal u duidelijk zijn, dat het de heer Voorhoeve ten enenmale onmogelijk is zich intensief met de leiding van de plaatselijke groepen in te laten. Dat betekent dus, dat u het, na het vertrek van de heer Voorhoeve, zelf zult moeten doen.

Vóór een comité tot oprichting besluit, d.w.z. vóór de heer Voorhoeve zijn filmvoordracht houdt, moet het comité zich dus afvragen of het werkelijk in staat is de bij de kinderen gewekte verwachtingen te realiseren.

Gaat u dit daarna pas overwegen, dan bent u te laat en dan wordt de hele Jeugdnatuurwacht een mislukking. Dit laatste moet vermeden worden; in de eerste plaats voor de kinderen, die iets verwachten, maar ook voor de natuurbescherming, die door mislukte acties in discrediet gebracht kan worden.

De eerste vraag, die u zich vóór de oprichting moet stellen, is: „Wat willen we bereiken”.

Het antwoord op die vraag kan natuurlijk naar plaatselijke omstandigheden variëren, maar de kern zal steeds zijn: bij de jeugd eerbied wekken voor al het levende om daardoor het levensgeluk van het kind te bevorderen en een verantwoorde houding tegenover de natuur aan te kweken. Het gaat er niet in de eerste plaats om de jeugd iets te leren; het doel is het karakter van het kind zó te beïnvloeden, dat daarin het gevoel van eerbied voor het levende

een belangrijke plaats gaat innemen. Die eerbied moet een deel worden van het wezen van het kind.

De actie, die wij wensen, ligt dus minder op het terrein van het onderwijs dan van de opvoeding. Dit maakt onze opgave moeilijk en verantwoordelijk. Moeilijk, omdat opvoeden is het geven van leiding aan de eigen ontplooiing van het kind; verantwoordelijk, omdat onze houding van beslissende betekenis kan zijn voor de toekomst van het kind. U zult dus voor uw werk de beschikking moeten hebben over vertrouwde en deskundige medewerkers.

Bij „opvoeders” denken we natuurlijk in de eerste plaats aan onderwijzers, die daarin immers een theoretische vorming en een praktische scholing gekregen hebben. Het spreekt vanzelf, dat deze onderwijzers zelf een grote belangstelling voor en enige praktische kennis van de natuur moeten hebben. Deze laatste voorwaarde houdt echter een vrij sterke beperking in: het aantal onderwijzers, dat hieraan voldoet, is klein. U zult dus spoedig merken, dat u slechts op een kleine kring van actieve medewerkers uit het onderwijs zult kunnen rekenen.

Ik geef direct toe, dat er ook buiten het onderwijs mensen te vinden zijn, die kennis van de natuur paren aan opvoedkundig talent. Talenten zijn echter zeldzaam en uw verantwoordelijkheid tegenover kinderen en ouders dwingt u zorgvuldig te selecteren.

De grootte van het kader en de beschikbare tijd bepalen primair het aantal kinderen, dat tot de Jeugdnatuurwacht kan toetreden. U kunt namelijk beter met 20 kinderen goed beginnen, en er 200 op een wachtlijst plaatsen, dan dat u met 220 kinderen een zekere mislukking tegemoet gaat. U zult dus

Nog even wat eten, voor de winterslaap begint.
Egel

Foto: Jan van Eijk

begrijpen, dat de grote getallen uit de persberichten mij eerder vrees dan ontzag inboezemen.

Intussen, u zult het aantal kinderen, dat kan toetreden, zo spoedig mogelijk moeten vergroten. Daarvoor kan het gewenst zijn, dat u de kadervorming ter hand neemt. Met tien leiders meer kunt u honderden kinderen meer tot de J.N.W. toelaten. Voor die kadervorming komen in de eerste plaats geïnteresseerde onderwijzers in aanmerking, maar daarnaast ook anderen, die kwaliteiten voor jeugdwerk bezitten.

De volgende vraag is: bent u, zonder honorarium, zeker, dat u *blijvend* op een voldoende aantal medewerkers zult kunnen rekenen? Ik ben in dat opzicht niet optimistisch. Een Jeugdnatuurwachtgroep moet vrij frequent bezig gehouden worden. Ik geloof stellig, dat het minimum niet mag dalen onder éénmaal per maand. Wilt u dat bereiken, dan zal iedere medewerker veel tijd offeren en dat niet gedurende korte tijd, maar permanent.

Ik vind niet, dat deze medewerkers „goed betaald” moeten worden, maar een billijke vergoeding lijkt mij alleszins redelijk en voor het voortbestaan van de Jeugdnatuurwacht in 't algemeen noodzakelijk.

U zult dus de beschikking moeten hebben over fondsen en u dient *tevoren* te weten wie u daaraan zal helpen en hoe groot die fondsen zullen zijn. Ik verwacht, dat alleen een gemeentelijke subsidie hier uitkomst kan brengen en u moet dus tevoren verzekerd zijn van de financiële medewerking van de gemeente.

Tenslotte zult u zich moeten afvragen of er in uw omgeving voldoende mogelijkheden zijn om de jeugd *actief* bezig te houden. Ik zie in het „rondleiden” van de jeugd, waarbij de kinderen alleen maar mogen kijken en luisteren, niet zo heel veel, al zal het niet altijd vermeden kunnen worden. Enige waarde heeft het natuurlijk altijd, mits het rondleiden zowel paedagogisch als biologisch verantwoord plaats vindt. Hoe actiever de kinderen echter zelf ingeschakeld worden, hoe groter het resultaat is. Excursies langs het strand of met schepnetten langs de sloot zijn ideaal voor het zelf zoeken en zelf observeren; met vogelexcursies is ook nog wel activiteit te bereiken, maar dan mag het aantal kinderen niet te groot zijn; het moeilijkst is het in ons kwetsbare landje met de planten en daarvoor zijn, zeker in het westen, de mogelijkheden beangstigend klein. Het maken van voedertafels, nestkastjes e.d. reken ik ook tot de prettige en goede mogelijkheden.

Op plaatsen, waar geen kindertuinen zijn, zou het kindertuinwerk, inclusief de verzorging van aquaria en terraria en van dieren op een kinderboerderij, opgevat kunnen worden in het kader van de Jeugdnatuurwacht. Op plaatsen, waar geen Floralia-tentoonstellingen gehouden worden, zou men ook dit werk (het verstrekken van kamerplantjes aan de kinderen, het door de kinderen doen kweken en tentoonstellen) in de J.N.W. kunnen opnemen.

Op sommige plaatsen organiseert men tekenwedstrijden over een vrij onderwerp naar de natuur of laat men (al moet dit met grote voorzichtigheid gebeuren) terraria aanleggen. In het gezamenlijk onderhouden van plantsoenen zie ik niet veel mogelijkheden, maar ik heb er geen ervaring mee.

Samenvattend meen ik dus, dat medewerking aan de oprichting van een Jeugdnatuurwacht gewenst, zelfs geboden is, als:

1. U zeker bent van de financiële steun van de gemeente;
2. u over een betrouwbare kern van goede medewerkers kunt beschikken;
3. de omgeving voldoende mogelijkheden biedt om de kinderen in voldoende mate *actief* bezig te houden;

4. het aantal kinderen, dat tot de J.N.W. wordt toegelaten, niet groter is dan door de voorwaarden 1 t/m 3 bepaald wordt.

In Den Haag, waar aan de bovengestelde voorwaarden grotendeels voldaan is, werken wij nu een jaar en ik heb het stellige vertrouwen, dat wij zullen slagen. Ons streven is te *groeien*, d.w.z. slechts zóveel in aantal toe te nemen, dat het organische geheel er niet door verstoord wordt.

Wie inlichtingen over het Jeugdnatuurwachtwerk in Den Haag wil hebben, vrage die aan de Gemeentelijke School- en Kindertuinen, Mient 275, Den Haag.

Omgekeerd is deze instelling dankbaar voor alle inlichtingen, die zij over de Jeugdnatuurwachten in andere plaatsen krijgt.

Mag ik u tenslotte nog op één facet van het landelijk Jeugdnatuurwachtwerk wijzen? Dat is het mooie tijdschrift „De Jeugdnatuurwachter”. Vraagt u eens een proefnummer aan de administratie van het blad, Obrechtstraat 124, Den Haag.

heer, Epipactis
Afwijkende groeiplaatsen van het Bleek bosvogeltje en de Slangenwortel
door F. van Ommen

Op 3 augustus 1956 vond ik op het landgoed „De Horst” te Driebergen een bloeiend exemplaar van het Bleek bosvogeltje (*Cephalanthera alba*). Zie foto.

Ik zoek naar een oorzaak, die het voorkomen van deze inheemse orchidee in de provincie Utrecht, ver van het krijt, kan verklaren. Weliswaar is deze bosorchidee niet aan de kalk gebonden, maar welk optimaal milieu is in het onderhavige geval beslissend?

Tijdens een natuurhistorische verkenning op 10 augustus in de omgeving van Hilversum vond ik aan de Gravelandseweg, bij de villa Jagtlust, een vegetatie van Slangenwortel (*Calla palustris*) in een sloot.

Dat deze mooie inheemse aronskelkachtige daar thuis behoort, verbaasde mij zeer, temeer daar het milieu mij minder gunstig leek. Toch blijkt de plaatselijke uitbreiding voort te gaan.

Gaarne ontvangt ondergetekende opgave van vindplaatsen van bloeiende exemplaren van het Bleek bosvogeltje en de Slangenwortel buiten hun milieu.

Door mij afwijkingen hieromtrent mede te delen kan ieder meewerken tot vermeerdering van de kennis van de verspreiding van bovengenoemde soorten.

Heemskerkstraat 93, Leiden.